

**EIROPAS SAVIENĪBAS
PADOME**

**Briselē, 2011. gada 14. janvārī (18.01)
(OR. en)**

**18066/10
ADD 2**

LIMITE

**ECOFIN 866
COMPET 443
SOC 858
ENV 878
EDUC 235
RECH 426
ENER 372**

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Direktors <i>Jordi AYET PUIGARNAU</i> kungs, Eiropas Komisijas ģenerālsekretāra vārdā
Saņemšanas datums:	2011. gada 13. janvāris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Pierre de BOISSIEU</i> kungs
Temats:	GADA IZAUGSMES APSKATS 2. PIELIKUMS ZIŅOJUMS PAR MAKROEKONOMIKU

Pielikumā ir pievienots Komisijas dokumenta COM(2011) 11 2. pielikums.

Pielikumā: COM(2011) 11 2. pielikums

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 12.1.2011
COM(2011) 11 galīgā redakcija

GADA IZAUGSMES APSKATS

2. PIELIKUMS

ZIŅOJUMS PAR MAKROEKONOMIKU

GADA IZAUGSMES APSKATS

2. PIELIKUMS

ZIŅOJUMS PAR MAKROEKONOMIKU

No dalībvalstu rīcības 2011.–2012. gadā būs atkarīgs, vai izdosies novērst “zudušās desmitgades” scenāriju. Politikas prioritātes, to īstenošanas laiks un saturs būs jānosaka atkarībā no katras valsts apstākļiem un cita starpā ņemot vērā fiskālās stabilitātes riskus un nepieciešamību novērst pārmērīgu nelīdzsvarotību. Vissteidzamākais uzdevums ir lauzt dažās dalībvalstīs novērojamo nesamērīga valsts parāda, finanšu tirgus funkcionētspējas un zemas ekonomiskās izaugsmes apburto loku. Kaut arī novembrī iesniegtajos valsts reformu programmu projektos ir atzīts, ka makroekonomikas problēmas jārisina steidzami un integrēti, tajos bieži vien nav ierosināti atbilstīgi politikas risinājumi.

Šā pavaddokumenta mērķis ir apzināt pasākumus, kuriem būtu vislielākais pozitīvais efekts uz makroekonomiku un kuru īstenošanu dalībvalstis varētu apsvērt nākamajos divos gados. Pirmajā iedaļā ir sniegts konteksts, aplūkojot pirms krīzes radušos sistēmas nelīdzsvarotību un trūkumus, kā arī sekas, ko radīja smagākā ekonomikas krīze, kāda piedzīvota kopš 1930. gadu Lielās depresijas. Otrā iedaļa pievēršas nepieciešamībai atgriezt publiskās finanses normālā stāvoklī. Trešajā iedaļā izklāstīti argumenti par labu finanšu sektora drīzai atveseļošanai. Pēdējā iedaļā uzsvērts, ka steidzami jāīsteno strukturālas reformas, lai tādējādi novērstu nelīdzsvarotību makroekonomikā un ļautu atgūties izaugsmes dzinējspēkiem.

1. EIROPA PIEDZĪVO ĪPAŠI GRŪTUS LAIKUS

Eiropas ekonomika palēnām atgūstas no pēdējās desmitgadēs dziļākās lejupslīdes. Ekonomikas krīze izraisīja ievērojamu saimnieciskās darbības kritumu ES, kas nozīmēja miljoniem zaudētu darbavietu un lielus zaudējumus cilvēkiem. Visā pilnībā atklājās jau pirms krīzes attīstījušies strukturālie trūkumi, kuriem nebija rasti pienācīgi risinājumi.

ES jau pirms krīzes bija vērojami strukturāli trūkumi

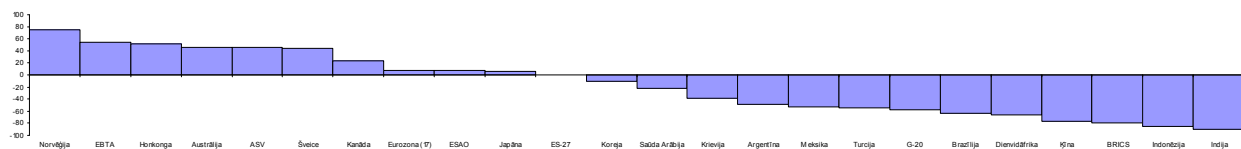
Kaut arī ES ir pārtikusī, tās ekonomikas izaugsme pēdējā desmitgadē starptautiskā skatījumā ir bijusi vāja (skatīt 1. grafiku). Vērtējot pēc IKP uz vienu iedzīvotāju, ES-27 ir daudz bagātāka nekā G-20 vidēji, taču šajā ziņā joprojām ievērojami atpaliek no daudzām ESAO valstīm, kas nav ES sastāvā, un no EASO līmeņa kopumā. Turklāt ES izaugsme kopš 2000. gada ir bijusi salīdzinoši ļoti zema — zemāka nekā jebkurā no attīstītajām valstīm, izņemot Japānu, un krietni atpaliekot no vairuma jaunietekmes valstu. Tas nozīmē, ka palielinās plaša salīdzinājumā ar citām attīstītajām valstīm. Tā kā atšķirības nav izskaidrojamas ar iedzīšanu, ES vājā izaugsme noteikti ir saistīta ar strukturāliem trūkumiem. Tomēr šī kopumā nomācošā aina, ko rada tāda rādītāji kā IKP, aizsedz dažus tādus pozitīvus dzīves līmeņa aspektus kā salīdzinoši zema

ienākumu nevienlīdzība, liels paredzamais dzīves ilgums un salīdzinoši augsti vides rādītāji (piemēram, CO₂ emisijas uz vienu produkcijas vienību).

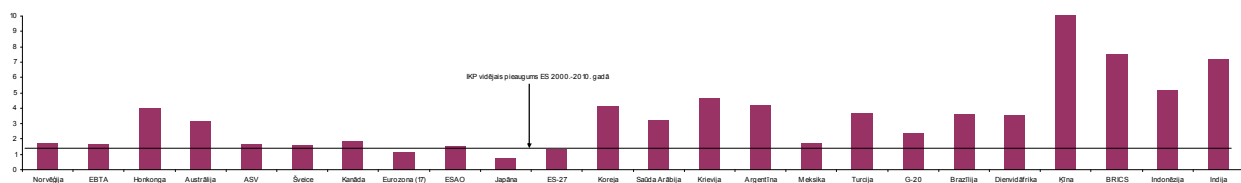
Iepriekšējā desmitgadē ES izaugsmi kavēja dažādi bremzējošie faktori. Izaugsmes standartanalīze liecina, ka pirms krīzes (2001.–2007. gadā) galvenais izaugsmes dzinējspēks bija darba ražīgums, savukārt darbaspēka izmantojuma un darbaspējīgo iedzīvotāju skaita pieauguma ieguldījums kopējā izaugsmē bija tikai aptuveni viena ceturtdaļa. Konkrēti, izaugsmi ES-27 bremzēja jauniešu un vidēja vecuma vīriešu līdzdalības mazināšanās darba tirgū un nostrādāto stundu skaita mazināšanās uz vienu darba ņēmēju (skatīt 2. grafiku). Krīze šo situāciju ir padarījusi vēl drūmāku. Tās ietekmē saruka IKP, līdztekus radot krasu bezdarba pieaugumu un ievērojamu kopējā faktoru ražīguma (KFR) kritumu, kas galvenokārt skaidrojams ar jaudu izmantojuma būtisku samazināšanos. ES un eurozona nepārprotami atpaliek no ASV un Japānas gan KFR, gan darbaspēka izmantojuma ziņā. Attiecībā uz darbaspēka izmantojumu atšķirības īpaši krasas ir visjaunāko un visvecāko darbaspējīgo iedzīvotāju ziņā, kā tas redzams pēc nodarbinātības līmeņa uzkrītošajām atšķirībām (skatīt 3. grafiku).

1. grafiks. IKP līmenis un izaugsme

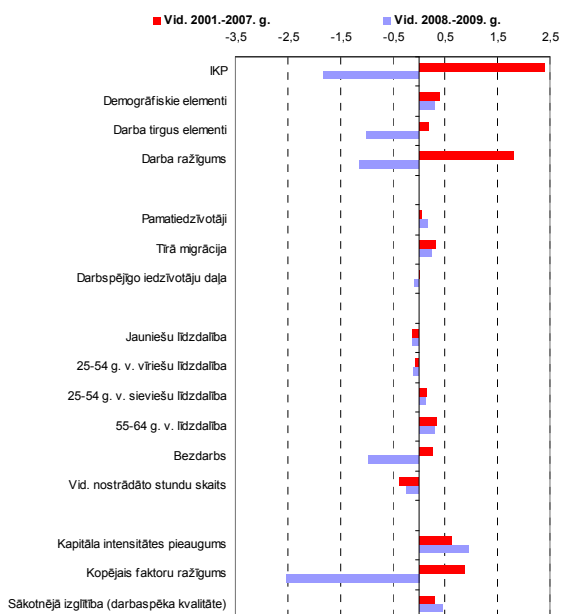
2010. gada IKP uz vienu iedzīvotāju (atšķirības procentos salīdzinājumā ar ES-27, pēc pirktspējas līmeņa)

Ekonomikas vidējā izaugsme 2000.–2010. gadā

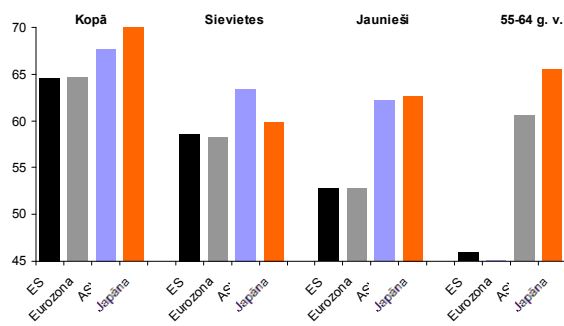

2. grafiks. IKP izaugsmes analīze

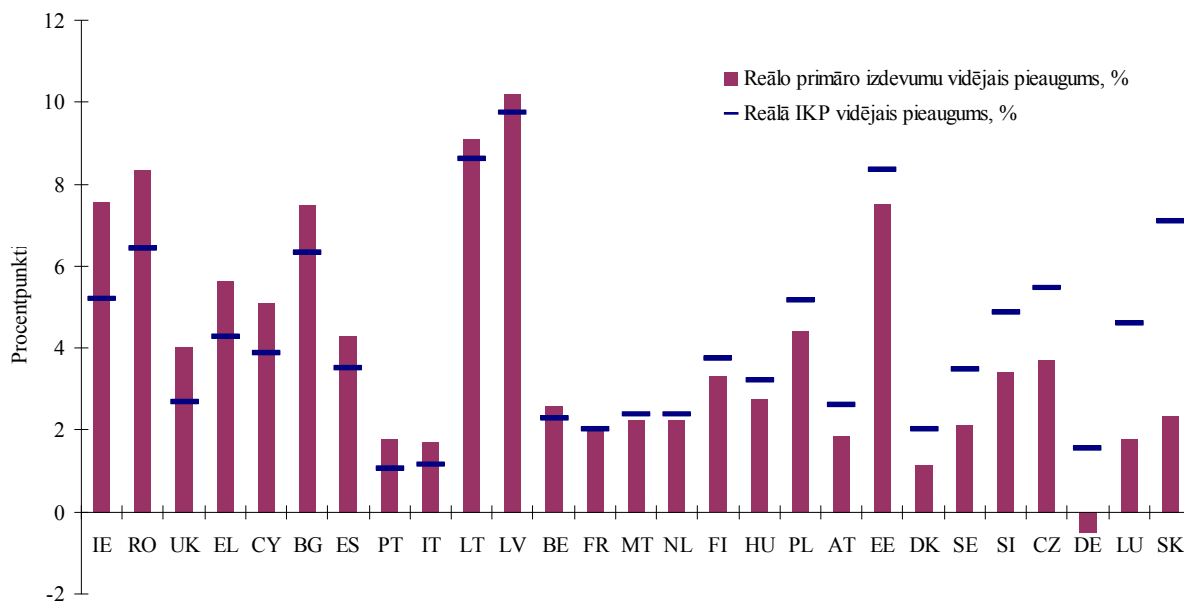
3. grafiks. Nodarbinātības līmenis

Kopējā nodarbinātība pret darbaspējīgo iedzīvotāju (20–64 gadi) skaitu

4. grafiks. Reālo primāro izdevumu un reālā IKP pieaugums

Vidējais pieauguma līmenis 2003.–2007. gadā

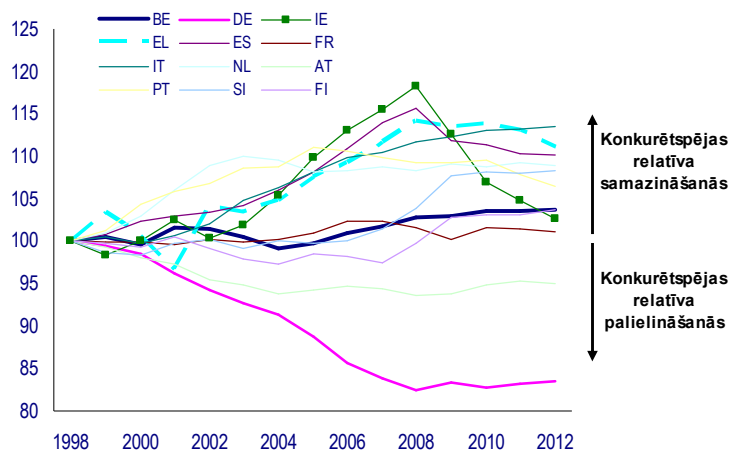
Piezīme. Dalībvalstis ir sarindotas pēc tā, par cik reālo primāro izdevumu pieauguma vidējais rādītājs pārsniedz reālā IKP vidējo pieaugumu.

Pirmskrīzes gados vairākas ES dalībvalstis novirzījās no piesardzīgas fiskālās politikas pamatprincipiem. Ievērojamie papildu ieņēmumi, ko radīja ekonomikas izaugsme 2003.–2007. gadā, tikai daļēji tika izmantoti aktīvākām fiskālajām korekcijām. Visai ievērojama šo ieņēmumu daļa tika izmantota papildu izdevumiem — primāro izdevumu pieauguma temps “labajos laikos” pirms krīzes (2003.–2007. gadā) divpadsmit ES dalībvalstīs pārsniedza ekonomikas izaugsmes vidējo tempu, dažos gadījumos pat ievērojami (skatīt 4. grafiku). Iestājoties krīzei, kļuva skaidri redzams, ka šāda politikas pieeja nav dzīvotspējīga — valsts ieņēmumu plūsmu spējais apsīkums atklāja attiecīgā budžeta stāvokļa trauslumu, jo daudzos gadījumos izrādījās, ka fiskālās iespējas reaģēt uz saimnieciskās darbības sarukumu ir niecīgas vai to nav vispār.

Pirmskrīzes desmitgadē Eiropas Savienībā ievērojami palielinājās arī nelīdzsvarotība makroekonomikā. Dažās dalībvalstīs arvien izteiktāka kļuva iekšējā nelīdzsvarotība. Tas atspoguļojās ievērojamās tekošā konta stāvokļa un konkurētspējas attīstības atšķirībās, kā attiecībā uz eurozonu redzams 5. grafikā. Turklāt dažās eurozonas dalībvalstīs ir satraucošos apmēros samazinājušās eksporta tirgus daļas. Ārējās nelīdzsvarotības pieauguma pamatā bija ražīguma attīstībai neatbilstošas darba samaksas izmaiņas, nesamērīgs kreditēšanas pieaugums privātajā sektorā, mājokļa cenu burbuļi, kā arī iekšējā pieprasījuma strukturālie trūkumi¹.

5. grafiks. Cenu konkurētspējas attīstības salīdzinājums eurozonā

(indeksi; 1998 = 100, palielinājums nozīmē konkurētspējas samazināšanos)

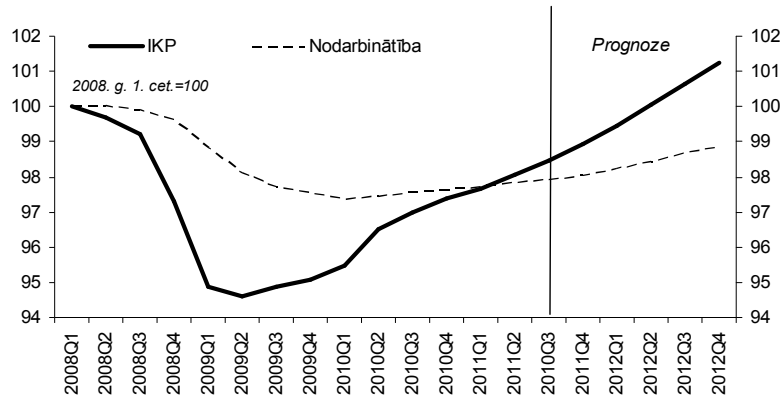

¹ Skatīt Eiropas Komisijas ziņojumu *Surveillance of intra-euro-area competitiveness and imbalances*, *European Economy* 1/2010.

Krīzes ietekme uz reālo ekonomiku un nodarbinātību

6. grafiks. IKP un nodarbinātība

(2008. g. 1. cet.=100)

Avoti: Eurostat; ECFIN rudens prognoze.

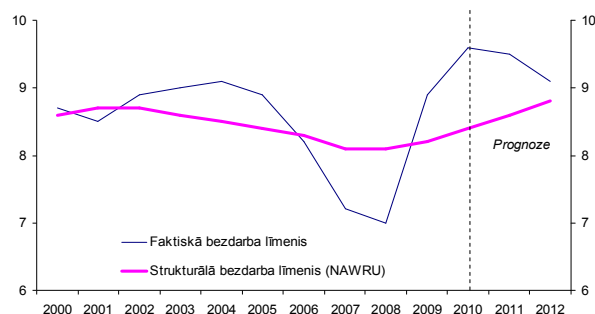
Piezīme. Lai iegūtu prognozētās nodarbinātības ceturkšņa profilu, nodarbinātības prognozes, kas pieejamas tikai gada griezumā, lineāri interpolētas.

IKP dziļais kritums izaugsmes ziņā atmeta mūs atpakaļ par vidēji četriem gadiem. Produkcijas kritums 2008. un 2009. gadā nozīmēja ES IKP atgriešanos 2006. gada līmenī. Saskaņā ar Komisijas 2010. gada rudens ekonomikas prognozēm produkcijas līmeni, kāds bija 2008. gada pirmajā ceturksnī — tieši pirms krīze skāra reālo ekonomiku —, ES varētu atkal sasniegt tikai 2012. gada otrajā ceturksnī (6. grafiks). Prognozēts, ka līdz 2011. gada beigām 2008. gada produkcijas līmeni būs sasniegušas vai pārsniegušas tikai 10 dalībvalstis. Līdz 2012. gada beigām 11 dalībvalstīs produkcijas apjoms, domājams, joprojām būs zemāks par pirmskrīzes līmeni. Prognozēts, ka nodarbinātība 2012. gada beigās joprojām atpaliks no pirmskrīzes līmeņa (par vairāk nekā 1 procentpunktu).

Izraisot krasu bezdarba pieaugumu, krīze ir likusi smagi ciest Eiropas sabiedrībai. Bezdarbnieki 2008. gadā bija 7 % no ES-27 ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita. Savukārt 2010. gadā šis rādītājs bija gandrīz 10 %, turklāt, kā redzams 7. grafikā, bezdarba līmenis vēl 2012. gadā saglabāsies virs 9 %. Īpaši augsts bezdarba līmenis, pārsniedzot 12 %, ir Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Slovākijā, Latvijā, Lietuvā un Spānijā. Ir strauji pieaudzis ilgtermiņa bezdarbs (cilvēki, kas bez darba ir vairāk nekā gadu), pašlaik sasniedzot aptuveni 40 % no ES kopējā bezdarba. Ir skaidrs, ka tas rada risku, ka cilvēki tiek ilgstoši izslēgti no darba tirgus. Īpaši augsts bezdarba līmenis ir mazkvalificēto darbinieku, migrantu un jauniešu vidū. Jauniešu bezdarbs vairāk nekā pusē ES dalībvalstu pārsniedz 20 % un vienā valstī (Spānijā) sasniedz 42 %.

7. grafiks. Faktiskā un strukturālā bezdarba līmenis ES-27

(2008. g. 1. cet.=100)

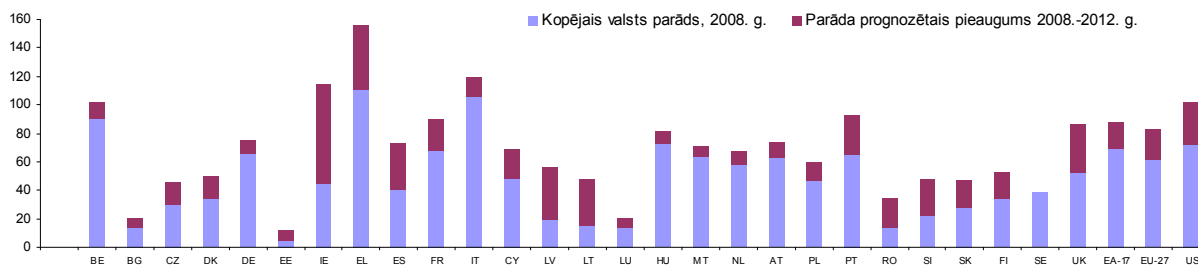

Krīze vēl vairāk samazināja potenciālo izaugsmi strukturālā bezdarba ievērojamā pieauguma un ieguldījumu līmeņa krasā krituma dēļ. Paredzams, ka potenciālais produkcijas apjoma pieaugums ES-27 attiecīgajā prognožu periodā (2010.–2012. gads) būs ārkārtīgi mazs (1,1 %) zema ražīguma pieauguma un zema darbaspēka izmantojuma dēļ. Sagaidāms, ka situācija būs vēl drūmāka eurozonā, kur simptomi būs visumā līdzīgi, bet daudz izteiktāki. Zemais darbaspēka izmantojums ir saistīts ar būtisko *NAWRU* (inflāciju nekāpinošā bezdarba līmeņa) palielināšanos (skatīt 7. grafiku), kā arī ar nostrādāto stundu vidējā skaita mazināšanos uz vienu darba ņēmēju un darbaspējīgo iedzīvotāju skaita mazināšanos. Potenciālo izaugsmi ietekmēs arī kapitāla gausāka uzkrāšana, ko rada nepieredzēti zemais pēckrīzes ieguldījumu līmenis, un lēnais kopējā faktoru ražīguma pieaugums, kas pakāpeniski atjaunosies, taču tikai pieticīgajā pirmskrīzes līmenī.

Fiskālā nelīdzsvarotība kļūst izteiktāka un nelīdzsvarotība makroekonomikā palēnām samazinās

8. grafiks. Valsts parāda līmenis 2008. gadā un tā prognozētais pieaugums 2008.–2012. gadā

(% no IKP)

Avoti: ECFIN rudens prognoze.

Krīze radīja dramatiskas sekas valsts finanšu jomā eurozonā un ES. Īsā laikā gandrīz visās dalībvalstīs krasi palielinājās valsts parāda attiecība pret IKP, padarot par nebijušiem šajā jomā pirms krīzes gūtos pieticīgos panākumus (skatīt 8. grafiku). Saskaņā ar aplēsēm kopējais valsts parāds eurozonā 2010. gada beigās varētu būt pieaudzis līdz aptuveni 84 % no IKP, bet ES —

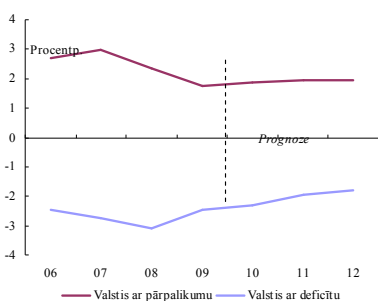
līdz aptuveni 79 % no IKP, kas par apmēram 20 procentpunktiem pārsniedz 2007. gada līmeni. Turpinot pašreizējo politiku, šī augošā tendence saglabātos.

Valstu finanšu stāvokļa tagadējo kraso pasliktināšanos nosaka ieņēmumu samazināšanās un lielāks spiediens uz izdevumiem, kā arī diskrecionārie fiskālie stimuli. Dažās dalībvalstīs valsts finanses ir kļuvušas atkarīgas no izteikti cikliskiem vai pagaidu rakstura ieņēmumu avotiem. Ņemot vērā šo tendenci un saimnieciskās darbības straujo kritumu, apsīka valsts ieņēmumi, savukārt valsts izdevumi vairāk vai mazāk palika iepriekš plānotajā līmenī. Dalībvalstīs pilnībā ļāva darboties automātiskajiem stabilizatoriem, tādējādi mazinot globālās krīzes ietekmi uz reālo ekonomiku. Tomēr, tā kā ar to nepietika, lai apturētu pieprasījuma kritumu un novērstu finanšu sistēmas sabrukuma risku, vairums ES valdību papildus īstenoja diskrecionārus fiskālos pasākumus, ievērojot Eiropas Komisijas 2008. gada decembrī sāktās Eiropas ekonomikas atveseļošanas programmas kopējo satvaru.

Šis papildu spiediens vēl saasina iedzīvotāju novecošanās negatīvo ietekmi uz valsts finansēm. Šī ietekme bija gaidāma jau labu laiku, un, ja drīz netiks veiktas reformas, nenovēršami ilgtermiņā radīs ievērojamu slogu uz budžetu, tādējādi vēl vairāk saasinot jau tā neiepriecinošo fiskālo situāciju. Nemainot politiku, publiskais atbalsts vecāka gadagājuma cilvēkiem pensiju un citu vecuma pabalstu izteiksmē (veselības un ilgtermiņa aprūpe) ES nākamā 50 gadu laikā palielināsies par aptuveni 4,5 procentpunktiem no IKP. Sagaidāms, ka aptuveni vienā trešdaļā dalībvalstu valsts izdevumu pieaugums ar novecošanos saistītajās jomās pārsniegs 7 procentpunktus no IKP.

Krīze tikai daļēji un uz laiku novērsa ievērojamo nelīdzsvarotību makroekonomikā, kas daudzās dalībvalstīs bija vērojama pirms krīzes. Ņemot vērā to, ka pašreizējā lejupslīde samazināja pārmērīgo pieprasījumu un likvidēja vai mazināja dažus novirzes faktorus (mājokļu tirgus burbuļus un kreditēšanas bumu), ir samazinājies tekošā konta deficīts. Tomēr tekošā konta nelīdzsvarotība joprojām ir ievērojama, jo īpaši eurozonā, un nav paredzams, ka tā drīzumā mazināsies, kā redzams 9. grafikā. Savukārt 10. grafiks ilustrē, ka tajās ES dalībvalstīs, kurās krīzes sākumā bija liels preču un pakalpojumu saldo deficīts (pārpalikums), divus gadus vēlāk, kad saimnieciskā darbība aktivizējās, pārsvarā joprojām bija vērojams deficīts (pārpalikums). Tas daļēji atspoguļo tādus strukturālos trūkumus kā vājš iekšējais pieprasījums (valstīs ar pārpalikumu) un vāja cenu un izmaksu konkurētspēja, bieži apvienojumā ar augstu parāda līmeni (valstīs ar deficītu).

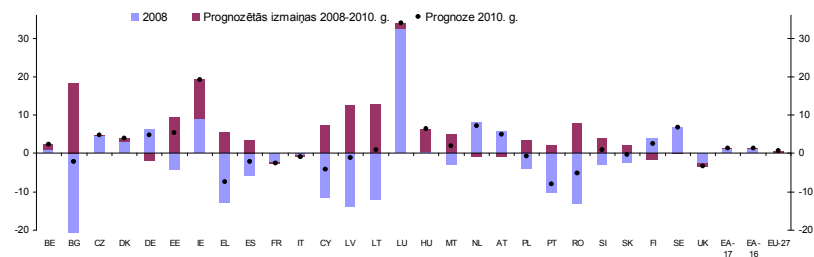
9. grafiks. Tekošā konta analīze, eurozona

Avoti: ECFIN rudens prognoze

10. grafiks. Preču un pakalpojumu saldo un tā prognozētās izmaiņas līdz 2010. gadam

(pozitīva vērtība = pārpalikums; negatīva vērtība = deficīts; % no IKP)

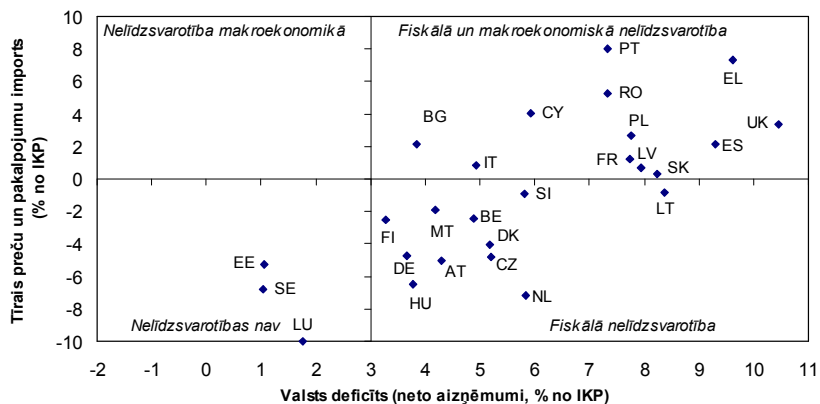

Piezīme. Eurozonas dalībvalstis klasificētas valstīs ar pārpalikumu vai attiecīgi deficītu, pamatojoties uz 2006. gada tekošā konta datiem.

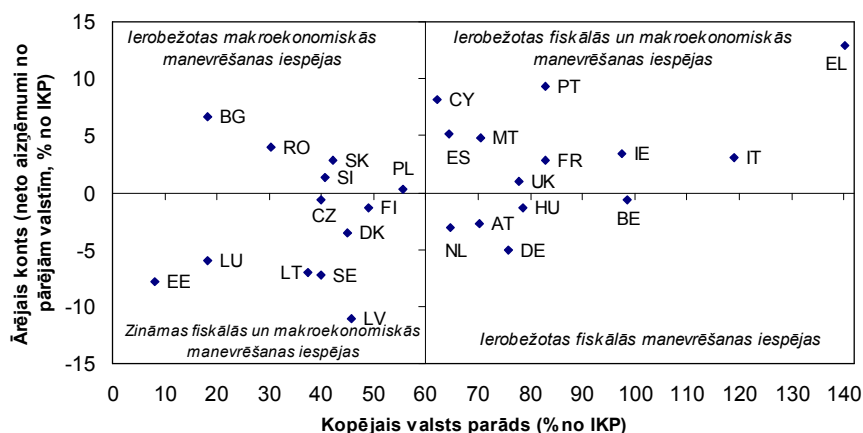
Dažādās dalībvalstīs būs nepieciešami atšķirīgi politikas risinājumi

11. grafiks. Izejas pozīciju atšķirības 2010. gadā

Valsts deficīts/tīrais preču un pakalpojumu imports**

*Valsts parāds/ārējā konta deficīts**

Avots: ECFIN rudens prognoze.

**Ārējā konta deficīts ir neto aizņēmumi no citām valstīm (tekošā konta balance plus kapitāla darījumi). Šis rādītājs atspoguļo ikgadējās ārējā parāda izmaiņas.*

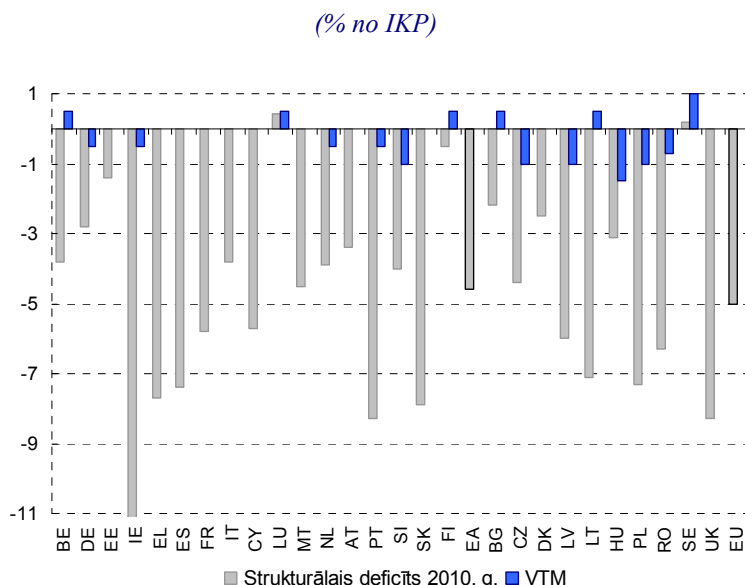
***Tīrais preču un pakalpojumu imports tiek saukts arī par “preču un pakalpojumu saldo deficītu”, un to tiešā veidā ietekmē cenu konkurētspēja. Luksemburgai pārpalikums pārsniedz 30 % no IKP, ko šā grafika skalā nav iespējams attēlot.*

ES dalībvalstu vidū fiskālā un ārējā situācija krasi atšķiras, tāpēc vajadzīgi diferencēti politikas risinājumi. Kā tas shematiski ar dažādiem rādītājiem attēlots 11. grafikā, dažās dalībvalstīs ir īpaši izteikta nepieciešamība atveseļot valsts finanses un novērst ārējo nelīdzsvarotību. Šajā gadījumā vienots risinājums nederētu — dalībvalstu prioritātes 2011.–2012. gadam jānosaka, cita starpā ņemot vērā fiskālās ilgtspējas riskus un nepieciešamību novērst nelīdzsvarotību. Dalībvalstīm, kurās ir ievērojama fiskālā un/vai makroekonomiskā nelīdzsvarotība, politikas risinājumu izvēle ir ierobežota, un tām pirmām kārtām būtu jānovērš minētā nelīdzsvarotība. Dalībvalstīm, kurās nav būtisku makroekonomikas problēmu un izteiktu risku, būtu jācenšas sekmēt ilgtermiņa izaugsmes dzinējspēkus, vienlaikus novēršot nelīdzsvarotības veidošanos nākotnē.

2. VALSTS PARĀDA IEGROŽOŠANA, VEICOT STINGRU UN ILGTSPĒJĪGU FISKĀLO KONSOLIDĀCIJU

Konsolidācijas steidzamība

12. grafiks. **Strukturālais deficīts un VTM**

Krīze ir skārusi visu ES dalībvalstu valsts budžetu, bet valsts finanšu faktiskais stāvoklis dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Kā redzams 12. grafikā, starpība starp strukturālo deficītu (deficītu, atskaitot uzņēmējdarbības cikla un vienreizēju pasākumu ietekmi) un vidēja termiņa budžeta mērķi (VTM) 12 dalībvalstīs ir īpaši liela (pārsniedz 5 procentpunktus no IKP). Tās dalībvalstis, kuras pirms neparedzētās ekonomikas lejupslīdes īstenoja piesardzīgāku fiskālo politiku, ir salīdzinoši labākā situācijā. Tām bija lielākas fiskālās manevrēšanas iespējas, lai reaģētu uz lejupslīdi, un līdz ar to fiskālā nelīdzsvarotība pēc krīzes šajās valstīs ir mazāka.

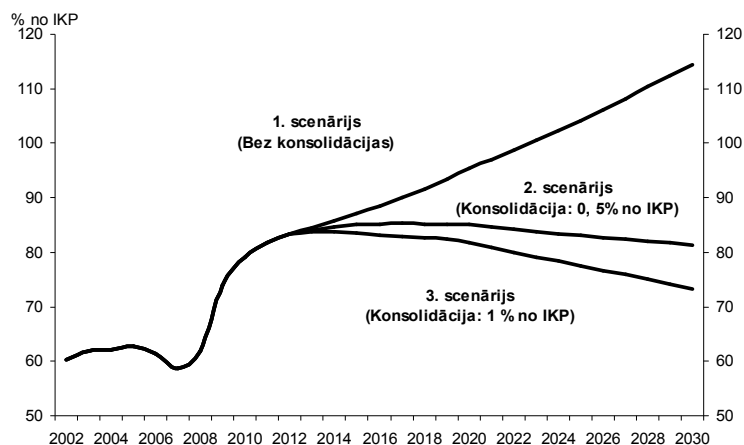
Valsts finanšu ilgtermiņa ilgtspējas atjaunošanai nepietiks tikai ar krīzes laikā īstenoto fiskālās stimulēšanas pasākumu izbeigšanu. Valsts parāda attiecību pret IKP pasliktinās ne tikai valsts deficīta uzkrāšanās, bet arī netiešās saistības, kas paredzamas saistībā ar sabiedrības novecošanos, un prognozētā lēnā vidēja termiņa izaugsme eurozonā un ES. Turklāt valsts parāda līmenis Eiropas Savienībā pašlaik ir jau tik liels, ka papildu valsts aizņēmumi ekonomikas izaugsmi nevis stimulētu, bet gan bremsētu. Lai apkalpotu apjomīgu valsts parādu, nepieciešami augstāki nodokļi, kas var būt ar kropļojošu ietekmi, vai augstāku procentu maksājumu dēļ tiek izstumti valsts produktīvie izdevumi, vai reizē vērojamas abas šīs parādības. Turklāt valsts parāda uzkrāšanās var izraisīt vēl lielāku valsts obligāciju prēmiju kāpumu, tādējādi vēl vairāk palielinot parāda apkalpošanas slogu, kas var apdraudēt stabilitāti un galu galā finanšu tirgos sēt šaubas par valdību maksātspēju.

Lai valsts finanses atgrieztu uz ilgtspējīgas attīstības ceļa, nepieciešamas ļoti būtiskas korekcijas, kas būtu jāpapildina ar izaugsmes politikas pasākumiem. Vienkāršas modelēšanas rezultāti liecina, ka ar strukturālās budžeta bilances koriģēšanu par 0,5 % no IKP

gadā (kas ir parastā atskaites vērtības saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumiem) daudzās ES dalībvalstīs neapšaubāmi nebūtu pietiekami, lai tuvākajā nākotnē mazinātu parāda attiecību pret IKP Līgumā paredzētajās robežās, kas ir 60 % no IKP (skatīt 13. grafiku). Tikai tad, ja fiskālo korekciju apmērs ir 1 % no IKP gadā vai vairāk, būtu iespējams nākamajās divās desmitgadēs panākt stabilu valsts parāda mazināšanos attiecībā pret IKP. Tomēr, kaut arī fiskālā konsolidācija ir absolūti nepieciešama, ar to var nepietikt, lai ātri un stabili apvērstu parāda apjoma attīstības tendenci. Lai palielinātu fiskālos ieņēmumus un samazinātu ar bezdarbu saistītos izdevumus, līdztekus automātiski samazinot arī valsts parāda apjomu attiecībā pret IKP, ir noteikti nepieciešams spēcīgāks produkcijas apjoma pieaugums.

13. grafiks. Valsts parāda attīstības prognozes ES

% no IKP

Piezīme. Šajās prognozēs pieņemts, ka attiecīgais konsolidācijas līmenis katrā dalībvalstī tiek ievērots, līdz tiek sasniegts šīs valsts vidēja termiņa budžeta mērķis (VTM).

Līdz ar to ES fiskālās politikas veidotājiem priekšā stāv ārkārtīgi sarežģīts dubultuzdevums — atgriezt fiskālo politiku uz ilgtspējīgas attīstības ceļa, vienlaikus pasargājot vai veicinot īstermiņa ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Pašreizējos apstākļos ir pamats domāt, ka valsts finanšu sakārtošana pozitīvi ietekmēs vidēja termiņa ekonomikas izaugsmi. Fiskālo korekciju atlikšana šo problēmu tikai atstumtu malā un pastiprinātu. Tādējādi tiktu ievērojami apgrūtinātas mūsu iespējas veidot pašiem savu nākotni un tiktu uzlikts milzu slogs nākamajām paaudzēm.

Kaut arī apstākļi nav vienādi spiedīgi visās dalībvalstīs, konsolidācija joprojām ir būtiska politikas prioritāte ikvienā valstī. 2010. gadā ar fiskālo politiku gan ES, gan eurozonā joprojām tika atbalstīts kopējais pieprasījums. Ekonomikas atveseļošanas procesam tuvākajos gados, kā paredzēts, pakāpeniski uzņemot apgrīzienus, politikas pieeja būs jāmaina. Dalībvalstīm ar ļoti lielu strukturālo budžeta deficītu vai ļoti lielu valsts parāda attiecību pret IKP korigējošie pasākumi būtu jākoncentrē 2011.–2012. gadā. Tas jo īpaši attiecas uz dalībvalstīm, kurās ir izteikti sarežģīta finanšu situācija; dažas dalībvalstis (piemēram, Grieķija un Īrija) intensīvas korekcijas veiks abos gados, bet Spānija un Portugāle — tikai 2012. gadā.

Ilgtspējīgas un izaugsmi veicinošas konsolidācijas galvenie elementi

Ir daudz piemēru tam, kā fiskālo konsolidāciju veikt tā, lai vienlaikus panāktu gan ilgstošu pozitīvu ietekmi uz valsts finansēm, gan ekonomikas izaugsmi. Gūtā pieredze attiecas uz pieciem savstarpēji saistītiem fiskālās politikas aspektiem: fiskālo korekciju struktūra, politikas stratēģijas ticamība, institucionālais konteksts, papildinošas politikas iniciatīvas un sloga sadale iedzīvotāju vidū.

- (1) *Fiskālo korekciju struktūra.* Pats galvenais faktors, kas nosaka, vai fiskālā konsolidācija būs izdevusies vai nē, ir korekciju struktūra. Korekcijām izdevumu jomā, īpaši attiecībā uz kārtējiem primārajiem izdevumiem, ir lielāks potenciāls nodrošināt valsts finanšu situācijas ilglaicīgu uzlabošanos un mērenāku vai pat atsevišķos gadījumos pozitīvu ietekmi uz īstermiņa ekonomikas izaugsmi salīdzinājumā ar korekcijām ieņēmumu jomā. Izdevumu ierobežošana izaugsmi kropļo mazāk nekā nodokļu sloga palielināšana, turklāt tas Eiropas Savienībā jau tā ir liels, kaut arī dažādās dalībvalstīs situācija ievērojami atšķiras. Raugoties no ticamības viedokļa, izdevumu samazināšana rada lielāku pārliecību par valdības apņemšanos īstenot konsolidāciju. Ieņēmumu palielināšana un ieguldījumu izdevumu samazināšana politiski var būt vienkāršāka, taču negatīvi ietekmē ekonomikas izaugsmes vidēja termiņa un ilgtermiņa izredzes, un bieži vien šī politika galu galā tiek mainīta. Daudzās dalībvalstīs papildus izdevumu kontrolei būs nepieciešami ieņēmumu palielināšanas pasākumi. Pienācīga vērtība būtu jāvelta arī nodokļu pārvaldības un politikas kvalitātei, lai nodrošinātu nodokļu efektīvu iekasēšanu un līdz minimumam samazinātu negatīvo ietekmi uz ekonomikas izaugsmi, līdztekus ņemot vērā taisnīguma apsvērumus. Nodokļu bāzes palielināšanai, piemēram, atceļot videi kaitīgus nodokļu atbrīvojumus vai atlaides, būtu dodama priekšroka salīdzinājumā ar nodokļu likmju palielināšanu. Dažiem esošajiem nodokļiem, iespējams, nav pienācīga ekonomiska pamatojuma vai to radītie stimuli neatbilst sākotnēji izvirzītajiem mērķiem. Vismazākos kropļojumus rada nekustamā īpašuma nodokļi, kam seko patēriņa nodokļi, tostarp ar vidi saistīti nodokļi, savukārt izaugsmei nelabvēlīgāki var būt iedzīvotāju ienākuma nodokļi un uzņēmumu ienākuma nodokļi.
- (2) *Politikas stratēģijas ticamība.* Ja plāni būs pārliecinoši un ticami, ir paredzams, ka mājsaimniecības un uzņēmumi paļausies uz zemākām reālajām procentu likmēm un mazākām nākotnes nodokļu saistībām, kas attiecīgi stimulē izdevumus patēriņam un ieguldījumiem. Praksē daudzgadu korekciju plāna ticamību var veicināt, pēc iespējas drīz pieņemot tiesību aktus, kuros juridiski saistošā veidā noteikts grafiks pasākumiem, kas paredzēti plānoto korekciju īstenošanai attiecīgo gadu gaitā.
- (3) *Fiskālās institūcijas.* Fiskālās konsolidācijas sekmes ir atkarīgas arī no valdības spējas efektīvi īstenot saskaņotos politikas pasākumus ar piemērotu valsts fiskālā satvara palīdzību. Tas, cik kvalitatīva ir budžeta politikas īstenošanas institucionālā kārtība un procedūras, piemēram, fiskālie noteikumi un daudzgadu fiskālās programmas, ietekmē valdību spēju sagatavot un efektīvi īstenot fiskālās konsolidācijas programmas, neizraisot pārmērīgi lielu politisko un ekonomisko pretestību.
- (4) *Papildinoši politikas pasākumi.* Budžeta politika ir mijiedarbībā ar citiem ekonomikas politikas instrumentiem. Tas attiecas arī uz fiskālo konsolidāciju. Papildus īstenojot

strukturālas reformas, palielinās izredzes panākt ilgtspējīgas fiskālās korekcijas, un tas labvēlīgi ietekmē arī ekonomikas īstermiņa izaugsmi. Strukturālās reformas veicina fiskālo konsolidāciju divējādi: tiešā veidā ierobežojot vai mazinot esošās izdevumu attīstības tendences un netiešā veidā uzlabojot tirgu darbību, kas attiecīgi veicina saimniecisko darbību. Galu galā tieši strukturālās reformas ir tās, kas nosaka un nodrošina fiskālo korekciju ilgtspēju. Dažas strukturālās reformas, jo īpašu pensiju sistēmu jomā, var uzlabot valsts finanses jau vidējā termiņā, pateicoties izdevumu iegrožošanai un lielākam darbaspēka piedāvājumam.

- (5) *Sociāli taisnīgas fiskālās korekcijas.* Ilgtspējīgas valsts finanses ir priekšnoteikums tam, lai novērstu valsts parāda nekontrolētu pieaugumu, kas apdraudētu mūsu sociālā nodrošinājuma sistēmas. Lai nodrošinātu politisko akceptu, korekciju slogs taisnīgi jāsadala pa visiem sabiedrības slāņiem. Korekcijas, kas izrādītos izdevīgākas kādām noteiktām sabiedrības kategorijām, visdrīzāk tiktu atmestas līdz ar valdības politiskā sastāva izmaiņām, tādējādi apdraudot fiskālo korekciju ilgtspēju.

Politikas prioritātes

Lai atrisinātu iepriekš minētos jautājumus, 2011.–2012. gadā pasākumi jāveic jo īpaši turpmāk norādītajās jomās.

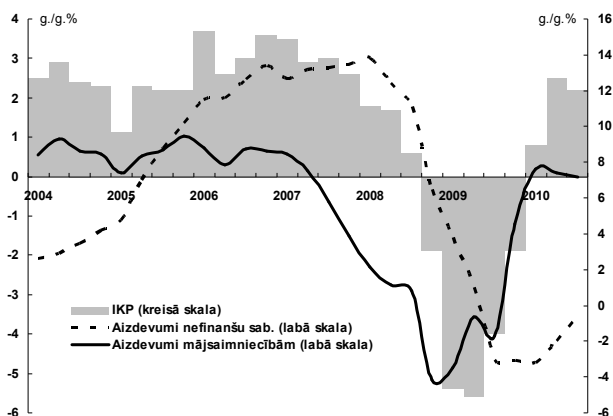
- **ES līmenī** būtu saskaņā ar likumdevēju vienošanos par paātrinātu procedūru jāpieņem tiesību aktu ierosinājumi, kas stiprinātu ekonomikas pārvaldību.
- **Konsolidācija visās ES dalībvalstīs būtu obligāti jāsāk — vai jāturpina — 2011. gadā.** Konsolidācijas apjomam būtu jābūt vērīgam, un lielākajā daļā dalībvalstu tam būtu krietni jāpārsniedz noteiktais rādītājs, kas ir 0,5 % no IKP gadā strukturālā izteiksmē. Dalībvalstīm ar ļoti lielu strukturālo budžeta deficītu, ļoti lielu valsts parādu vai izteikti sarežģītu finanšu situāciju pasākumi būtu jākoncentrē 2011. gadā. Ja ekonomikas izaugsme vai ieņēmumu apjoms pārsniedz prognozēto, būtu jāpaātrina fiskālā konsolidācija.
- **Dalībvalstīm, uz kurām attiecas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra, būtu jānosaka izdevumu plāns un vispārīgie pasākumi, ko tās plāno veikt pārmērīgā budžeta deficīta novēršanai.**
- **Visām dalībvalstīm pirmām kārtām būtu jākorrigē valdības izdevumi, tomēr saglabājot izaugsmi veicinošus izdevumus,** piemēram, publiskās infrastruktūras, izglītības un zinātniskās izpētes un inovāciju jomā. Visām dalībvalstīm, bet jo īpaši tām, uz kurām attiecas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra, būtu jāīsteno piesardzīga fiskālā politika, strikti raugoties, lai valsts izdevumu pieauguma temps būtu mazāks par IKP vidēja termiņa izaugsmes pamattendenci. Papildus būtu jāveic pasākumi, kas veicina valsts izdevumu efektivitāti. Ja ir īpaši izteikta korekciju nepieciešamība, būtu jāsamazina izdevumi. Visām dalībvalstīm ir jāpierāda, ka to stabilitātes vai konverģences programmas pamatojas uz piesardzīgām izaugsmes un ieņēmumu prognozēm.
- **Ja nepieciešami lielāki nodokļu ieņēmumi, pēc iespējas jāizvairās no ekonomikas kropļošanas.** Neatkarīgi no kopējā nodokļu sloga būtu jāpārskata nodokļu sistēmas un

jācenšas panākt, lai tās vairāk veicinātu nodarbinātību, vides aizsardzību un izaugsmi. Piemēram, var īstenot “ekoloģiskas nodokļu reformas”, palielinot dabas resursu nodokļus un samazinot citus, kropļojošākus nodokļus. Nodokļu bāzes palielināšanai ir dodama priekšroka salīdzinājumā ar nodokļu likmju palielināšanu.

- **Būtu nekavējoties jāpieņem un jāīsteno pensiju reformas, cita starpā palielinot faktisko pensionēšanās vecumu.** Tādā veidā tiks nodrošināta valsts finanšu ilgtspēja un palielināts ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Ir stingri jāuzrauga veselības aprūpes sistēmas, vajadzības gadījumā veicot reformas, lai palielinātu izmaksu lietderību un ilgtspēju, īpaši ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos.
- **Dalībvalstis tiek aicinātas uzlabot to fiskālo satvaru** tādās jomās kā valsts uzskaites sistēmas, statistika, makroekonomikas un budžeta prognozes, skaitliskie fiskālie noteikumi, vidēja termiņa budžeta sistēmas, valsts finanšu pārredzamība un budžeta sistēmu visaptverošais raksturs.

3. PANĀKT FINANŠU NOZARES DRĪZU ATVESEĻOŠANOS, LAI NOSTĀTOS UZ ATJAUNOTNES CEĻA

14. grafiks. Banku aizdevumi ES

Avots: ECB.

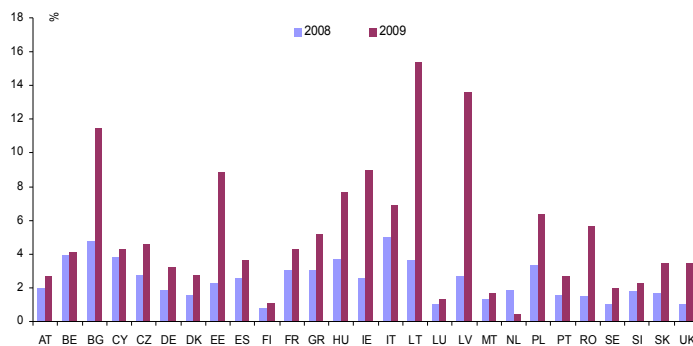
Veselīgam kreditēšanas pieaugumam ir cieša saikne ar noturīgu ekonomikas attīstību. Kopš finanšu krīzes sākuma kreditēšanas pieaugums ir bijis pieticīgs, jo īpaši attiecībā uz uzņēmumiem, jo bankas ir padarījušas stingrākus kredītu izsniegšanas kritērijus un uzņēmumu pieprasījums pēc finansējuma drūmo ekonomikas prognožu ietekmē ir zems. Tomēr kopš 2010. gada sākuma ir vērojams kreditēšanas pieaugums, kas sakrīt ar izaugsmes pakāpenisku atgūšanos (skatīt 14. grafiku). ECB 2010. gada oktobra banku aizdevumu apskats liecina, ka bankas ir pārtraukušas stingrāku kreditēšanas nosacījumu izvirzīšanu uzņēmumiem un ka ir paredzama kritēriju mīkstināšana mājāsaimniecībām. Tomēr kreditēšanas nosacījumi nav tādi, kas veicinātu spēcīgu ekonomikas augšupeju, jo īpaši attiecībā uz aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām (skatīt pielikumā iekļauto tabulu).

Lai uzlabotos izmaksu lietderība, atjaunotos konkurētspēja un atgrieztos normāla kreditēšanas situācija, ir jāpanāk banku nozares bilances rādītāju atveseļošanās. Tomēr banku ienesīguma prognozes ir neskaidras, ņemot vērā vājo izaugsmi, lielo riska darījumu apjomu nekustamā īpašuma nozarē un spriedzi valstu parāda tirgū. Negatīvo atgriezenisko saikni no reālās ekonomikas finanšu nozarē dažās dalībvalstīs vēl pastiprina lielais mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību parādsaistību līmenis. Līdz ar to ir ievērojami palielinājies ienākumus nenesošu kredītu līmenis, un tuvākajā nākotnē tas varētu vēl pieaugt (15. grafiks). Pēdējā laikā vispārējā situācija banku nozarē ir nedaudz uzlabojusies, par ko liecina lielāka peļņa un kapitāla rezervju nostiprināšanās, taču dažos gadījumos tas ir skaidrojams ar valsts kapitāla iepludināšanu.

Pēc iespējas drīz atsakoties no ievērojamā valsts atbalsta bankām, tiks novērsti iespējamie konkurences kropļojumi finanšu nozarē. Vairāk nekā pusē dalībvalstu valsts atbalss pārsniedza 5 % no IKP un ietvēra tādus pasākumus kā kapitāla iepludināšana, likviditātes pasākumi, aktīvu glābšana un galvojumi (skatīt 16. grafiku). Ir sākts īstenot banku valsts atbalsta pakāpeniskas samazināšanas stratēģijas, vienlaikus pieļaujot iespēju rīkoties, ja rastos kādas makrofinansiālās stabilitātes problēmas. Ņemot vērā Eiropas Savienības finanšu tirgus augsto integrācijas pakāpi, par ko liecina banku nozares ārvalstu aktīvu īpatsvars, kas daudzās dalībvalstīs sasniedz 50 % no IKP, ir jāņem vērā valsts pasākumu pārrobežu ietekme (skatīt 17. grafiku).

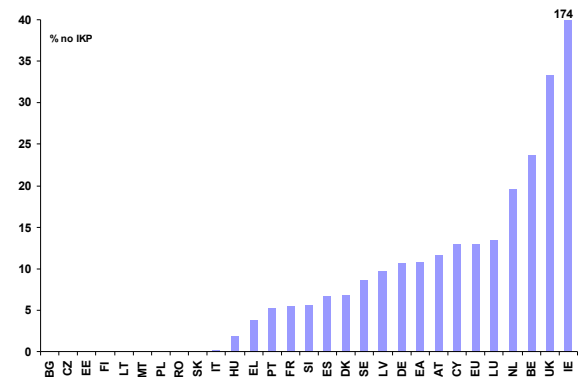
15. grafiks. Ienākumus nenesošie aizdevumi ES

Procentuāli no visiem aizdevumiem

Avots: ECB, SVF.

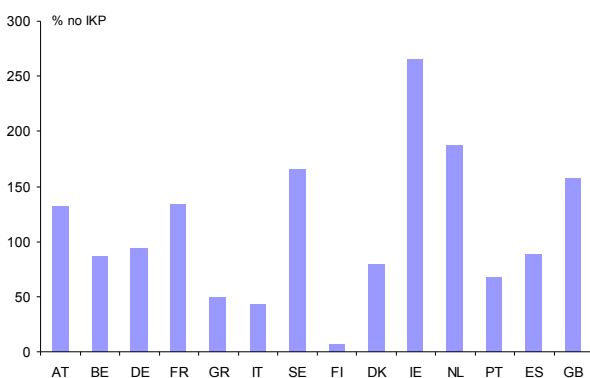
16. grafiks. Valsts pasākumi ES banku nozarē

Avots: Komisijas dienesti (2010. gada janvāris).

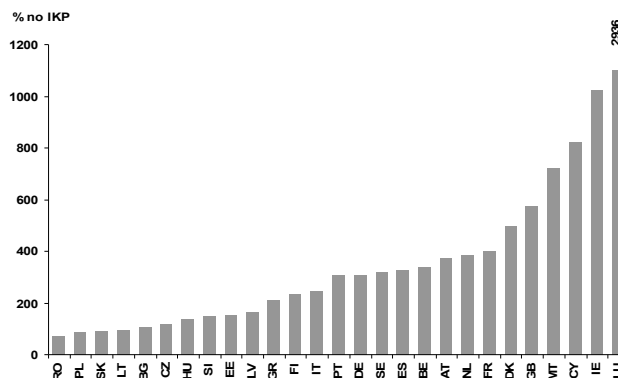
Uzticība banku nozarei ir finanšu stabilitātes nodrošināšanas priekšnoteikums. Viens no līdzekļiem, kā nodrošināt pārliecību par atbalsta izbeigšanas stratēģiju īstenošanas tempu, ir veikt stresa pārbaudi. Tās mērķis ir novērtēt banku nozares izturību pret zemas varbūtības, bet būtiskas ietekmes notikumiem. Tiek vērtēta kapitāla rezerves reakcija uz negatīviem ekonomikas un finanšu apstākļiem. Nākamā ES līmeņa stresa pārbaude, pamatojoties uz stingriem pieņēmumiem, tiks veikta 2011. gadā. Pārbaudes rezultāti būs pieejami 2011. gada jūnijā. Šajā kontekstā ļoti svarīga ir valsts uzraudzības iestāžu un ES iestāžu laba sadarbība, kā arī skaidrs un pārredzams rezultātu un to nozīmes atspoguļojums.

% no IKP

18. grafiks. Banku aktīvu kopapjoms

% no IKP

Krīze uzskatāmi atklāja trūkumus ES tiesiskajā regulējumā attiecībā uz banku nozari un uzsvēra ES līmeņa rīcības nepieciešamību. Banku un finanšu iestāžu savstarpējā atkarība gan ES dalībvalstīs, gan attiecībās ar valstīm ārpus ES nosaka to, ka ir svarīgi finanšu nozares attīstības tendences uzraudzīt starptautiskā mērogā. Vērtējot banku nozares aktīvu apjomu procentuālā izteiksmē no IKP, atklājas dažu dalībvalstu neaizsargātība pret sistēmiskām krīzēm, kā arī acīmredzamā fiskālo līdzekļu nepietiekamība, lai reaģētu uz būtiskiem traucējumiem finanšu tirgos (18. grafiks). Tāpēc ES līmenī tika nostiprināta regulējuma un uzraudzības sistēma, un šim procesam drīzumā vajadzētu būt pabeigtam. Komisija 2010. gada oktobrī izklāstīja mērķus, kas jāsasniedz tiesiskajam regulējumam par krīzes pārvarēšanu finanšu nozarē, un attiecīgie priekšlikumi tiks iesniegti 2011. gada pavasarī. Vispārīgais mērķis ir panākt, lai jebkura lieluma bankas bankrots neskartu banku pamatpakalpojumu nepārtrauktību, līdz minimumam samazinot šā bankrota ietekmi uz finanšu sistēmu un novēršot izmaksu radīšanu nodokļu maksātājiem. Tas ir ļoti svarīgi, lai novērstu neētiskas rīcības risku, kas izriet no priekšstata, ka dažas bankas ir pārāk lielas un nozīmīgas, lai tām ļautu bankrotēt. Papildus tam, ka iestādēm jānodrošina kopēji efektīvi līdzekļi un pilnvaras banku krīzes novēršanai, ir ļoti svarīgi panākt labu sadarbību starp dalībvalstīm un ES iestādēm gan pirms krīzes, gan tās laikā.

Eurozonas kopējās finanšu stabilitātes interesēs eurozonas dalībvalstis izveidos pastāvīgu “Eiropas Stabilitātes mehānismu”. Ar šo mehānismu tiks aizstāts pašreizējais Eiropas Stabilizācijas mehānisms, ko veido Eiropas Finanšu stabilizācijas instruments un Eiropas Finanšu stabilizācijas mehānisms, kas paliks spēkā līdz 2013. gada jūnijam.

Ar “Bāzele III” noteikumiem bankām tiek noteiktas stingrākas kapitāla prasības, kas sekmēs makrofinansiālo stabilitāti. Bāzeles Banku uzraudzības komiteja 2010. gada septembrī paziņoja par daudz stingrākiem noteikumiem attiecībā uz pašreizējo kapitāla definīciju. Kopumā saskaņā ar jauno definīciju banku kapitāls izrādīsies mazāks, tādējādi palielinot starpību salīdzinājumā ar normatīvajām prasībām. Papildus stingrākai definīcijai pakāpeniski tiks palielinātas arī obligātās kapitāla prasības.

Politikas prioritātes

Lai atrisinātu iepriekš minētos jautājumus, 2011.–2012. gadā pasākumi jāveic jo īpaši turpmāk norādītajās jomās, kurās ārkārtīgi svarīga būs koordinācija ES līmenī.

- Lai atjaunotu banku ilgtermiņa dzīvotspēju un nodrošinātu pienācīgu kredīta piedāvājumu, ir būtiski svarīgi pārstrukturēt bankas, jo īpaši tās, kuras ir saņēmušas lielu valsts atbalstu. Banku pārstrukturēšana veicinās finanšu stabilitāti un kredītu nodrošinājumu reālajai ekonomikai. Valsts finansiālais atbalsts banku nozarei būtu pakāpeniski jāizbeidz, vienlaikus ņemot vērā nepieciešamību saglabāt finanšu stabilitāti.
- **Ir jāvirzās uz priekšu pastāvīga valsts parāda krīžu novēršanas mehānisma izveidē, lai nodrošinātu finanšu tirgu drošību un stabilitāti.** No 2013. gada jaunais Eiropas Stabilitātes mehānisms stabilizēs tirgus un papildinās jauno, nostiprināto ekonomikas pārvaldības regulējumu, lai nodrošinātu efektīvu un stingru ekonomikas uzraudzību, tostarp izvērtējot pašreizējo finanšu atbalsta mehānismu efektivitāti.
- **Jāturpina īstenot finanšu reformas,** tostarp nostiprinot regulējuma un uzraudzības sistēmu un novēršot krīzes atsegtās tirgus nepilnības. ES līmenī vēl vairāk jānostiprina tiesiskais regulējums, un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijai un Eiropas uzraudzības iestādēm, kas sāk darboties no 2011. gada sākuma, būtu jādod ieguldījums uzraudzības kvalitātes uzlabošanā.
- **Bankām būs pakāpeniski jāpalielina kapitāla bāze, lai tādējādi uzlabotu to spēju izturēt satricinājumus.** Tas atbilst nesen saskaņotajam “Bāzele III” regulējumam. Lai novērtētu banku nozares izturību, 2011. gadā tiks veikta vēl viena — vērienīgāka un stingrāka — ES līmeņa stresa pārbaude.

4. IZAUGSMI UN MAKROEKONOMIKAS NELĪDZSVAROTĪBAS NOVĒRŠANU VEICINOŠAS STRUKTURĀLĀS REFORMAS

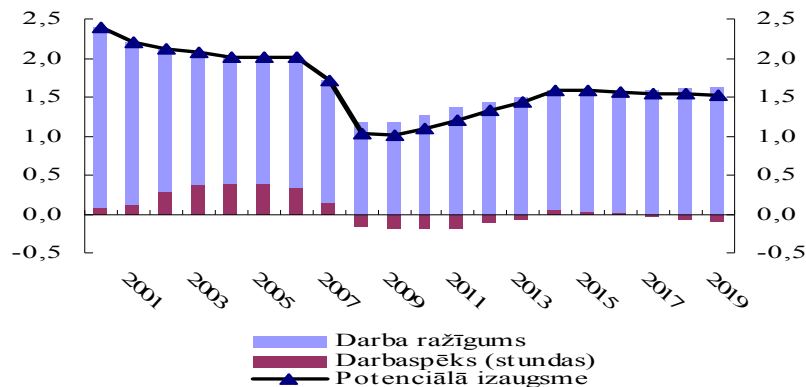
Ar strukturālajām reformām var sasniegt divus mērķus: ļaut atgūties izaugsmes galvenajiem dzinējspēkiem un nepieļaut vai novērst nelīdzsvarotību, lai nodrošinātu izaugsmi veicinošus apstākļus. Strukturālās reformas var palielināt darbaspēka izmantojumu un ražīgumu. Tās turklāt var palīdzēt atjaunot konkurētspēju un samazināt īstermiņa ārējo nelīdzsvarotību, mazinot cenu un darba samaksas neelastību. Gan no izaugsmes, gan ārējās nelīdzsvarotības mazināšanas viedokļa ir svarīgi veicināt darbaspēka un kapitāla pārdali nozaru un uzņēmumu vidū. Lai gan izaugsmi un makroekonomikas korekcijas var veicināt daudzi un dažādi strukturālie pasākumi, daži no tiem, piemēram, izglītības politika, augļus nes tikai ilgākā laikā un labāk der ilgtermiņa izaugsmes dzinējspēku iedarbināšanai. Tomēr tas nenozīmē, ka attiecīgās politikas stiprināšana būtu jāatliek uz vēlāku laiku.

Reformu paātrināšana, lai palielinātu izaugsmi un nodarbinātību

Ja netiks īstenota apņēmīga politika, sagaidāms, ka potenciālā izaugsme nākamajā desmitgadē joprojām būs vāja². Prognozēts, ka, nemainot politiku, ES-27 vidējā potenciālā izaugsme 2011.–2020. gadā būtu 1,5 %, kā redzams 19. grafikā. Tas ir ievērojami mazāk nekā izaugsmes līmenis, kāds ES bija iepriekšējās divās desmitgadēs un kurš turklāt bija daudz zemāks nekā ASV. Tas skaidrojams ar darbaspēka izteikti nepilnīgo izmantojumu krīzes ietekmē, kā arī ar darbaspēka samazināšanos attiecīgā perioda beigās iedzīvotāju novecošanās dēļ un ar salīdzinoši zemu ražīguma pieaugumu ES-27. Vairums dalībvalstu ir spēcīgi cietušas krīzes rezultātā gan kapitāla uzkrāšanas, gan darbaspēka izmantojuma ziņā, un paredzams, ka desmitgades beigās iedzīvotāju novecošanās ietekmē tajās samazināsies darbaspēka resursi.

19. grafiks. Potenciālais produkcijas apjoma pieaugums ES-27 līdz 2020. gadam

Makroekonomikas scenārijs, pamatojoties uz ražošanas funkcijas pieeju

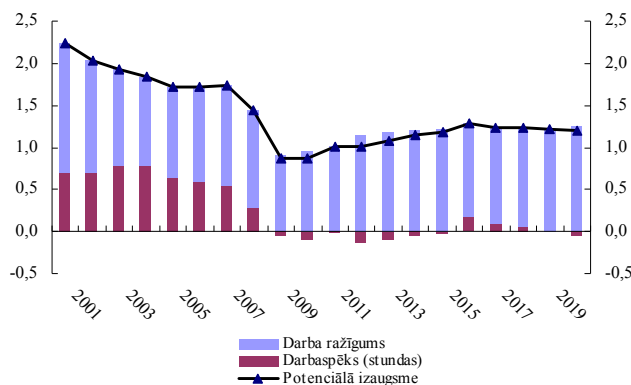
Avots: ECFIN rudens prognoze.

Tāpat kā līdz šim, izaugsmes prognozes eurozonā ir vēl drūmākas. Vidējā potenciālā izaugsme eurozonā 2001.–2010. gadā bija 1,6 % salīdzinājumā ar 1,8 % ES-27 (20. grafiks). Šajā desmitgadē produkcijas apjoma un ražīguma pieauguma prognozes eurozonā ir visai drūmas, jo šo abu rādītāju paredzamā vidējā vērtība ir aptuveni 1,25 %. Tomēr prognozētais darbaspēka izmantojuma līmenis ir ļoti līdzīgs ES kopumā gaidāmajam.

² Potenciālā izaugsme ir ilgtspējīgas izaugsmes pamattendence, ievērojot piedāvājuma nosacījumus un izlīdzinot reālā IKP pieauguma īstermiņa cikliskās svārstības.

20. grafiks. Potenciālais produkcijas apjoma pieaugums eurozonā līdz 2020. gadam

Makroekonomikas scenārijs, pamatojoties uz ražošanas funkcijas pieeju

Avots: ECFIN rudens prognoze.

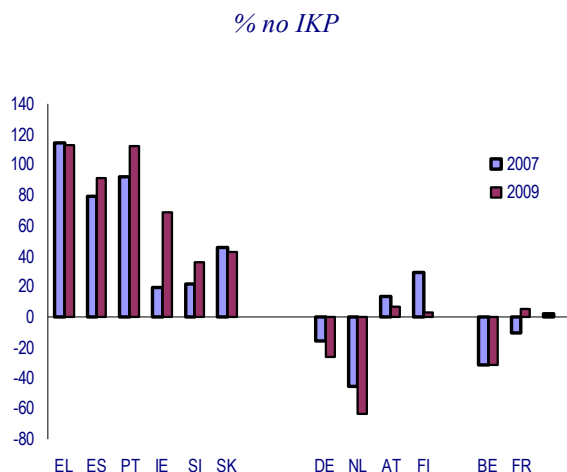
Iepriekšējo ekonomikas un finanšu krīžu pieredze liecina, ka izraudzītajiem politikas risinājumiem ir liela nozīme. Piemēram, dziļā lejupslīde, kas Zviedrijā un Somijā sākās 1991. gadā, bija salīdzinoši īslaicīga un nemazināja potenciālā produkcijas apjoma pieaugumu. Tas cita starpā bija iespējams, pateicoties šo valstu tautsaimniecības būtiskai pārstrukturēšanai. Savukārt nepietiekami politikas risinājumi, reaģējot uz finanšu krīzi, un arvien augošais jaunietekmes valstu konkurences spiediens noteica Japānas ilgtermiņa potenciālās izaugsmes palēnināšanos 1990. gados.

Ir nepieciešama steidzama rīcība gan valstu, gan ES līmenī. ES līmeņa politika sekmēs lielāku izaugsmi, piemēram, stiprinot vienoto tirgu un radot ieguldījumiem labvēlīgus nosacījumus. Lai likvidētu galvenos vidēja termiņa izaugsmi bremsējošos faktoros, visām dalībvalstīm būtu prioritārā kārtā jāīsteno attiecīgas strukturālas reformas (sīkāk skatīt gada izaugsmes apskatam pievienoto progresa ziņojumu par stratēģiju “Eiropa 2020”).

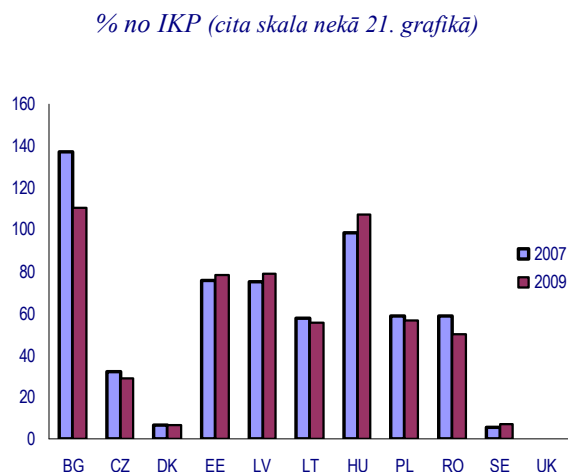
Nelīdzsvarotības novēršana makroekonomikā un izaugsmi veicinošu nosacījumu atjaunošana

Ārējās nelīdzsvarotības novēršana īpaši svarīga ir eurozonā, un tā prasīs pamatīgas strukturālās reformas, kas paātrinātu un stiprinātu korekcijas. Ir svarīgi novērst nelīdzsvarotību visā ES, bet vēl jo vairāk — eurozonā, kurā ir vienota monetārā politika. Dažās eurozonas dalībvalstīs vērojamā nelīdzsvarotība var graut uzticēšanos vienotajai valūtai. Ekonomikas politikas pasākumi būs jāveic daudzās jomās, ieskaitot darba, preču un pakalpojumu tirgus. Dažādās dalībvalstīs būs vajadzīgi dažādi politikas risinājumi, kuru izstrādē būs jāņem vērā attiecīgās valsts konkrētās problemātiskās jomas un vajadzības, vienlaikus ievērojot iespējamās blakusefektus citās ES dalībvalstīs. Kopumā ar strukturālo politiku būtu jātiecas tautsaimniecību padarīt elastīgāku, lai tiktu ņemtas vērā korekciju vajadzības ES.

21. grafiks. Tīrās ārējās finanšu saistības;
eurozonas dalībvalstis

22. grafiks. Tīrās ārējās finanšu saistības;
eurozonā neietilpstošās dalībvalstis

Piezīme. Par Kipru, Apvienoto Karalisti, Maltu un Luksemburgu dati nav pieejami.

Dalībvalstīs, kurās ir liels tekošā konta deficīts, vāja konkurētspēja un vājas pielāgošanās spējas, iekšējās un ārējās konkurētspējas atjaunošanai būs vajadzīgas ievērojamas cenu un izmaksu korekcijas. Tekošā konta deficīta ilgtspējas novērtējumā svarīgs rādītājs ir ārvalstu aktīvu neto pozīcija, kas atspoguļo ārējā parāda līmeni (21. un 22. grafiks). Kaut arī tekošā konta deficīts krīzes ietekmē ir mazinājies, dalībvalstīs ar lielu deficītu parāds pret pārējām pasaules valstīm turpināja augt. Vajadzīgās korekcijas varētu nodrošināt ar tirgus mehānismiem, kas nozīmētu būtisku iekšējā pieprasījuma sarukumu un lielu bezdarba pieaugumu, taču korekcijas būtu iespējams panākt ātrāk un mazāk sāpīgā veidā, īstenojot attiecīgu darba samaksas politiku. Tas ietvertu izmaiņas algu indeksācijas noteikumos, attiecīgus signālus ar atbilstošām tendencēm valsts sektora algu jomā un efektīvākus algu noteikšanas mehānismus. Reformas būs vajadzīgas arī preču tirgos — ir jāmazina nominālā neelastība un preču pārdošanas cenas, pazeminot iekļauto uzcelojumu (t.i., starpību starp cenu un izmaksām). Īpaši svarīgs politikas elements ir pakalpojumu direktīvas pilnīga īstenošana, kas sekmēs konkurenci regulēto pakalpojumu jomā. Šajā kontekstā svarīgi ir arī politikas pasākumi ārpuscenu konkurētspējas stiprināšanai.

Nominālās neelastības novēršanas pasākumi būtu jāpapildina ar strukturāliem pasākumiem, kas veicina darbaspēka pārdali nozaru un uzņēmumu vidū. Lai ekonomiku virzītu uz ilgtspējīgas attīstības ceļa, būs jāatbrīvojas no visām līdzšinējām pārmērībām, un tāpēc nevarēs aprobežoties tikai ar eksporta nozares cenu konkurētspējas uzlabošanu un netirgojamo preču un pakalpojumu relatīvo cenu pazemināšanu. Cenu līdzsvarošana būs saistīta ar kapitāla un darbaspēka pārvirzi no netirgojamo uz tirgojamo preču un pakalpojumu nozari, kas tiešā veidā konkurē ar ārvalstīm. Attiecībā uz darbaspēku šai pārdalei būs jāietver nodarbinātības aizsardzības tiesību aktu pielāgošana un efektīvāki finansiālie stimuli iesaistīties darba tirgū. Šo pārdali veicinās attiecīgi tirgojamo un netirgojamo preču un pakalpojumu nozares relatīvās darba samaksas pielāgošana. Papildinoša loma būs aktīvai darba tirgus politikai, kas ietver darbā iekārtošanās biroju stiprināšanu, apmācību un aktīvas darba tirgus politikas pasākumu labāku pielāgošanu vismazāk aizsargātajām grupām. Uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, kas nozīmētu

konkurences palielināšanu regulēto pakalpojumu jomā un administratīvā sloga aktīvāku samazināšanu, varētu veicināt kapitāla ieplūšanu visražīgākajās nozarēs.

Dalībvalstīs, kurās ir liels tekošā konta pārpalikums, jāapzina pastāvīgi zemā iekšējā pieprasījuma iemesli. Jaunākie dati ir iepriecinoši un liecina, ka rit pielāgošanās process — iekšējais pieprasījums arvien pieņemamas spēkā un uzņēmumu bilances rādītāju korekciju process tuvojas noslēgumam. Tomēr, ja tiek konstatēts, ka iekšējais pieprasījums politikas vai tirgus nepilnību dēļ joprojām ir pieticīgs, būtu jāīsteno attiecīgi pasākumi. Tie varētu ietvert pakalpojumu nozares plašāku liberalizāciju un ieguldījumu nosacījumu uzlabošanu.

Ir jāīsteno tāda politika, kas novērstu jaunas nelīdzsvarotības rašanos. Būs jāizanalizē apstākļi, kas izraisīja nesamērīgu kreditēšanas pieaugumu un aktīvu cenu burbuļus. Politikas veidotājiem svarīgs uzdevums būs izstrādāt un īstenot tādas strukturālās reformas, kas ierobežo pārmērību riskus kreditēšanas un aktīvu cenu jomā, kā arī vajadzības gadījumā izstrādāt īpašus pasākumus pieprasījuma bremzēšanai. Šajā kontekstā īpaši nozīmīgi šķiet regulatīvie pasākumi, kas mazina kredīta piedāvājuma procikliskumu, un šajā jomā vēl ir jāstrādā. Neskarot iekšējo tirgu, tas varētu nozīmēt pieeju, ka banku kapitāla prasības atspoguļo reģionālās atšķirības attiecībā uz to, cik uzpūstas ir aktīvu cenas. Būtu jāizpēta tās mājokļu tirgus strukturālās iezīmes, kas palielina burbuļa rašanās iespēju, piemēram, nodokļu atvieglojumi saistībā ar hipotekāro kredītu. Papildus tam tautsaimniecības izturību un vajadzīgo korekciju veikšanu būtisku satricinājumu gadījumā veicinās tautsaimniecības elastības un pielāgošanās spēju uzlabošanās ar preču tirgu starpniecību.

Politikas prioritātes

Lai atrisinātu iepriekš minētos jautājumus, 2011.–2012. gadā pasākumi jāveic jo īpaši turpmāk norādītajās jomās.

- **Jāmobilizē ES līmeņa izaugsmes dzinējspēki.** Jācenšas panākt vienošanās par galvenajiem tiesību aktu priekšlikumiem Vienotā tirgus akta kontekstā (sīkāk skatīt progresa ziņojumā par stratēģiju “Eiropa 2020”).
- **Dalībvalstīs, kurās ir liels tekošā konta deficīts vai liels parāda līmenis, cenu un darba samaksas elastības palielināšanai ir svarīgi īstenot darba samaksas noteikšanas sistēmu un pakalpojumu tirgu reformas.** Šajā kontekstā lietderīgi ir arī uzlabot uzņēmējdarbības vidi, veicinot konkurenci (piemēram, ar pakalpojumu direktīvas palīdzību) un samazinot administratīvo slogu.
- **Ir noteikti vajadzīgi pasākumi, kas veicina resursu pārdali uzņēmumu un nozaru vidū.** Tie ietver nodarbinātības aizsardzības tiesību aktus, kas neliek šķēršļus resursu pārdalei starp nozarēm, efektīvākus finansiālos stimulus iesaistīties darba tirgū un aktīvas darba tirgus politikas pasākumus, kas labāk pielāgoti vismazāk aizsargātajiem. Resursu pārdales veicināšanā starp nozarēm, pārejot uz saimniecisko darbību ar lielāku pievienoto vērtību un izaugsmi, svarīgi būs arī pasākumi, kas likvidē šķēršļus ieiešanai tirgū un iziešanai no tā (darbības uzsākšanas nosacījumi) un ieguldījumu veikšanai (piemēram, uzņēmējdarbības nodokļu bāzes saskaņošana).

- **Dalībvalstīs, kurās ir liels tekošā konta pārpalikums, jāapzina un jānovērš vāja iekšējā pieprasījuma iemesli.** Pasākumi varētu ietvert pakalpojumu nozares plašāku liberalizāciju un ieguldījumu nosacījumu uzlabošanu.
- **Visām dalībvalstīm būtu prioritārā kārtā jāīsteno strukturālas reformas, kas vērstas uz galveno vidēja termiņa izaugsmi bremzējošo faktoru novēršanu.** Spriežot pēc dalībvalstu iesniegtajiem valsts reformu programmu projektiem, plānotie pasākumi nav pietiekami vērienīgi, un līdz ar to ir iespējams, ka tiem nebūs būtiskas vidēja termiņa ietekmes uz izaugsmi un nodarbinātību. Dalībvalstīm to galīgajās valsts reformu programmās daudz precīzāk jāizstrādā reformu plāni, jānosaka prioritāte galvenajiem pasākumiem un kopumā jāizvirza augstāki mērķi.

Pielikums. 1. tabula. Daži valstu rādītāji par izaugsmi un nodarbinātību, fiskālo stāvokli, finanšu tirgus situāciju un nelīdzsvarotību makroekonomikā

	Izaugsme un nodarbinātība						Valsts finanses				Nelīdzsvarotība makroekonomikā						Finanšu tirgi			
	IKP uz iedz.	IKP pieaug.	Nodarbinātības līmenis	Nodarbinātības pieaug.	Bezdarba līmenis	Darba ražīgums	Fiskālā pozīcija	Kopējais valsts parāds	Fiskālā ilgtspēja (S2)	Kopējais nodokļu slogs	Tekošais kants, % no IKP	Neto ārvalstu aktīvi	REER (ar darbasp. vien. izm. defl.)	Privātā sektora parāds pret IKP	SPCI	Ilg. procentu likmju starpība sal. ar DE	Kapitāla pietiekamības rādītājs	Ienāk. nenesoši aizdevumi	Pašu kapitāla ienesīgums	
	Sal. ar ES-27 = 100	Gada izmaiņas, %	Vecuma grupā 20-64	Gada izmaiņas, %		Sal. ar 27 = 100	Neto aizdevumi, % no IKP	% no IKP	Augsts līmenis = zema ilgtspēja	Nodokļu kopapjoms, % no IKP	Tekošā k. darījumu bilances 3 g. vid., % no IKP	% no IKP	% sal. ar vid. ilgt. līmeni. Augstāka vērtība = zemāka konkurētspēja	Līmenis	Gada izmaiņas, %					
	09	11-12	09	11-12	09	08	09	09	09	09	09	09	09	09	09	2010-Q3	09	09	09	
BE	128	1,9	67,1	0,5	7,9	125,1	-6,1	96,2	6,5	45,7	2,3	35	7,8	223	0,0	0,7	17,3	4,1	-2,4	
DE	129	2,1	74,8	0,5	7,5	104,7	-3,0	73,4	4,5	41,1	6,5	30	-5,8	154	0,3	0,0	14,3	3,2	-1,8	
IE	148	1,4	66,7	-0,1	11,9	132,1	-14,4	65,5	14,8	29,6	-4,7	.	20,2	387	-1,9	3,2	12,8	9	-36,1	
EL	78	-0,9	65,8	0,6	9,5	98,0	-15,5	126,8	20,3	33,0	-15,4	-110	12,8	139	1,5	8,4	11,7	5,2	2,1	
ES	82	1,2	63,7	-1,3	18,0	111,0	-11,1	53,2	15,3	32,3	-8,4	-90	12,4	289	-0,3	1,8	12,2	3,6	8,8	
FR	121	1,7	69,6	0,9	9,5	120,6	-7,6	78,1	7,1	43,8	-2,6	-2	5,1	224	0,1	0,4	12,2	4,3	0	
IT	97	1,3	61,7	0,2	7,8	109,8	-5,2	116,0	2,6	43,4	-2,7	.	14,6	176	0,8	1,5	11,7	6,9	4	
CY	80	1,9	75,7	0,5	5,3	88,9	-6,0	58,0	12,5	34,2	-12,7	.	10,3	.	0,2	2,2	12,1	4,3	10	
LU	281	3,0	70,4	1,8	5,1	169,9	-0,7	14,5	12,7	38,0	6,9	.	12,7	.	0,0	0,3	18,1	1,3	8	
MT	57	2,1	58,8	1,3	7,0	88,1	-3,8	68,6	6,4	36,1	-6,0	.	11,5	.	2,0	1,6	24,2	1,7	17,6	
NL	138	1,6	78,8	0,3	3,7	111,0	-5,4	60,8	8,5	39,0	5,5	63	8,7	251	1,0	0,2	15	0,4	-0,2	
AT	138	1,9	74,7	0,7	4,8	111,6	-3,5	67,5	4,6	44,4	3,4	-4	-1,9	156	0,4	0,5	12,7	2,7	2,8	
PT	61	-0,1	71,2	-0,5	9,6	74,1	-9,4	76,1	8,9	33,9	-11,0	-106	8,7	332	-1,0	3,2	10,5	2,7	5,4	
SI	66	2,3	71,9	0,2	5,9	81,8	-5,8	35,4	12,2	38,0	-4,2	-35	9,2	178	1,0	1,3	11,7	2,3	1,1	
SK	30	3,4	66,4	0,6	12,0	78,7	-7,9	35,4	8,5	28,9	-5,0	-43	54,2	140	1,0	1,3	12,7	3,5	5,6	
FI	140	2,6	73,5	0,5	8,2	107,2	-2,7	43,8	4,3	43,2	3,0	-1	8,7	213	1,7	0,3	14,6	1,1	7,1	
BG	13	3,2	68,8	0,9	6,8	38,6	-4,7	14,7	2,8	30,2	-16,4	.	50,0	.	3,2	3,6	17	11,5	8	
CZ	38	2,7	70,9	0,2	6,7	71,8	-5,8	35,3	9,8	34,5	-1,5	.	41,5	.	0,7	1,2	14	-	17,1	
DK	160	1,8	77,8	0,3	6,0	100,4	-2,8	41,4	-1,4	49,2	2,5	4	18,9	278	1,1	0,1	16,1	2,8	-3,8	
EE	32	4,0	69,9	2,4	13,8	64,5	-1,8	7,2	1,2	36,0	4,5	-80	48,0	244	0,2	2,9	12,6	8,9	-48,5	
LV	26	3,7	67,1	0,5	17,1	50,0	-10,2	36,7	9,0	27,0	-8,9	.	51,8	184	4,4	7,6	13,7	13,6	-52,4	
LT	27	3,0	67,2	1,6	13,7	55,5	-9,2	29,5	10,4	30,0	-8,5	-66	29,4	132	5,1	2,7	12,9	15,4	-70,1	
HU	30	3,0	60,5	0,5	10,0	70,2	-4,4	78,4	-1,3	39,6	-4,8	-120	13,0	209	4,8	4,7	14,4	7,7	22,5	
PL	33	4,0	64,9	1,3	8,2	65,4	-7,2	50,9	5,6	31,9	-3,9	-64	-7,0	110	4,3	3,2	13,5	6,4	7	
RO	14	2,6	63,5	0,4	6,9	47,2	-8,6	23,9	9,7	28,2	-9,8	-51	56,0	211	6,7	4,7	15,8	5,7	5,9	
SE	162	2,8	78,3	0,8	8,3	111,2	-1,0	41,9	0,5	46,9	8,2	-7	-12,2	277	2,1	0,1	12,7	2	5,4	
UK	143	2,4	73,9	0,4	7,6	110,3	-11,3	68,2	13,5	36,7	-1,8	.	-12,3	243	2,3	0,4	14,9	3,5	0,4	
EZ (17)	110	1,6	69,0	0,4	9,5	109	-6,3	79,2	6,8	40,5	-0,6	-19,1	6,1	205	0,3	1,0	13,2	4	0,4	
ES (27)	100	1,9	69,1	0,5	8,9	100	-6,8	74	7,5	39,8	-1,1	-3,5	4,8	208	1,0	1,2	13,6	3,9	0,6	